

אייר התשע"ה

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

היחס לבעלי מומין

לפרשת אמור

5. תורת כהנים (קדושים פרשה ב') :

ולפני עיוור לא תתן מכשול - לפני סומא בדבר. בא ואמר לך: בת איש פלוני מה היא לכהונה? אל תאמר לו כשירה והיא אינה אלא פסולה. היה נוטל ממך עצה, אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו. אל תאמר לו: 'צא בהשכמה' שיקפחוהו ליסטים. 'צא בצהריים' בשביל שישתרב. אל תאמר לו: 'מכור את שדך וקח לך חמור' ואת עוקף עליו ונוטלה ממנו. שמא תאמר: עצה טובה אני נותן לו. והרי הדבר מסור ללב, שנאמר 'ויראת מאלקיך אני ה'

(אם כי יתכן שכוונת המדרש להרחיב את הדרישה מעבר לעולה מהפשט, אבל לא לעקור את הפשט ממקומו)

מקורות רבים וחכמי הלכה שונים חושפים תמונה דו-קוטבית בנוגע ליחס הראוי כלפי אנשים עם מוגבלות, למן הדרתם ודחייתם המוחלטת מהקהילה ועד ניסיון להכילם בתוכה מתוך הקלת סבלם ושילובם ככל האפשר בחיי הקהילה, בבחינת "שמאל דוחה וימין מקרבת". כדי להתמודד עם הדיסוננס שמקורו במקורות המרחיקים את האנשים עם המוגבלות מחיי החברה, נקטו חכמי ההלכה דרכי פרשנות שונות.

למרות שבזמנינו, אין לנו לא מקדש ולא כהן מקריב יש עדיין לפרשה זו משקל חשוב בהכרעה בסוגיות הלכתיות הרלוונטיות לימינו. ההלכה אוסרת על אנשים עם מוגבלות לשמש בתפקידים שונים, כגון שליח ציבור, ויש אנשים עם מוגבלות פיזיות או קוגניטיביות שכלל לא מחויבים במצוות, כגון החרש והשוטה.

ההשלכה המרכזית הנה לברכת כהנים בכהן בעל מום בזמן הזה, ובפרט לגבי הדין בשו"ע המונע מכהן עם יד או כתף שבורה לעלות לדוכן.

העקרונות והערכים העיקריים שהנחו את הרבנים המשיבים, (גם אם הדברים לא הובאו תמיד באופן מפורש) בשאלות הלכתיות הנוגעות למקומו של אדם עם

ערך השוויון הינו ערך יסודי בחברה המודרנית, הכולל בתוכו תביעה ליחס שוויוני לאדם עם מוגבלות. אולם בפרשתנו התורה אוסרת על כהן בעל מום לעבוד במקדש. האם איסור זה מלמד על יחס כללי של התורה כלפי אנשים עם מוגבלות, יחס המגביל את מקומם בחברה ובקיום המצוות?

בבחינת עמדת התורה וההלכה בסוגיה עולות שתי גישות הפוכות:

האחת כפי שלכאורה עולה מפרשתנו נוקטת גישה המובילה יחס נחות כלפי אנשים עם מוגבלות. בפרשתנו מופיעה הקביעה כי כהנים בעלי מום גופני אינם ראויים לשמש במקדש

1. ויקרא כא יז:

"דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזֶּרְעֶךָ לְדֹרְתָם אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב לְהִקְרִיב לְחֵם אֱלֹהֵי".

יתר על כן: התורה מגדירה את עבודת בעלי מומים בבית המקדש כחילול הקודש

2. ויקרא כ"א כג:

"אֲדַבֵּר אֶל הַפְּרִכֶּת לֹא יָבֵא וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגֹּשׁ כִּי מוֹם בּוֹ וְלֹא יַחַלֵּל אֶת מִקְדָּשִׁי כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשִׁים".

הגישה השניה מבוססת על שני פסוקים בתורה העוסקים ביחס הסביבה לבעלי מומים.

3. הראשון בויקרא י"ט י"ד:

"לֹא תִקַּל חֵרֶשׁ וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מַכְשָׁל"

4. והשני בדברים כ"ז, י"ח:

"אֲרוּר מְשֻׁגָּה עוֹר בְּדַרְדָּר"

לפי הפשט נראה שהאיסורים הנ"ל מתייחסים לאנשים עם מוגבלות פיזית, אך מדרש תורת כהנים מסביר כי הכוונה היא אלגורית לגמרי.

בצורתו ומשנה באבריו, ואם אינו ישר בדרכיו לא יאותו פעולותיו כל כך אל לב רואיו, על כן באמת ראוי להיות השליח שהכפרה תלויה עליו איש חן יפה תאר ויפה מראה נאה בכל דרכיו, למען יתפשו מחשבות בני איש אחריו. ומלבד זה, אפשר שיש בשלמות צורתו, רמז לענינים, שמתוך מחשבות האדם בהן, תטהר נפשו ותתעלה, ולכן אין ראוי בשום צד שיהיה בו שנוי צורה מכל צורתיו, פן תתפזר נפש המחשב מצד השנוי ותנוז מן החפץ.

בעל החינוך מאריך ומבאר כיצד פוגמים המומים ביכולת הכהן לתפקד באופן ייצוגי והולם בבית המקדש. יש לשים לב כי כאשר בהמשך מבאר בעל החינוך את האיסור על כהן בעל מום להיכנס למקדש, ניתן למצוא בבאורו גישה מעט שונה

10. בעל החינוך מצוה רעז:

משרשי המצוה, להגדיל כבוד הבית והדרה, על כן אין ראוי לבוא שם בעל מום כי הוא מקום השלמות, אינו בדין לעמוד שם מי שיש בו שום חסרון מסביר הרב אברהם סתיו שעפ"י זה נראה שהמום איננו רק פגם טכני הפוגם ביצוגיותו של הכהן, אלא גם חיסרון מהותי שמגדיר אותו כאדם שאינו שלם ועל כן אינו ראוי להיכנס למקדש. (גישה דומה אפשר למצוא גם אצל רש"ר הירש)

כבוד הבריות

11. הגמרא בברכות י"ט ע"ב קובעת:

"גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה"

בכך קובעת הגמרא שבהתנגש ערך "כבוד הבריות" עם ערכים אחרים, עשויים הערכים האחרים להידחות מפניו. במקרים רבים שיקולים הנוגעים לכבוד האדם עיצבו את גישת ההלכה כלפי אנשים עם מוגבלויות עד לכדי דחיית נורמה הלכתית אחרת.

כך עולה למשל מהכרעת הרמ"א (רבי משה איסרליש, גדול פוסקי אשכנז במאה השש עשרה, נפטר ב-1572) בעניין אדם עם בעיית כליות כרונית הגורמת לו לאי-שליטה על צרכיו (שו"ת הרמ"א, סימן צח). על פי פסיקתו אדם זה יכול להניח תפילין ולומר קריאת שמע בתנאי שהוא לובש בגד סופג מיוחד. הרמ"א אף התיר לו להיכנס לבית הכנסת ולהשתתף בחיי הדת של הקהילה. כמו כן אין אדם כזה מחויב לשבת בנפרד מאחרים, אם כי קיימות הנמקות הלכתיות להפרדה שכזאת המבוססות על קדושת בית הכנסת. הנה כי כן, טיעון כבוד האדם מרכזי בקביעתו של הרמ"א וגובר על שיקולים אחרים. מכאן משתמעת נטייה לרגישות ביחס לכבודו החברתי של האדם בשל מגבלותיו המיוחדות.

מוגבלות בתוך עולם המצוות ובתוך מסגרת הקהילה. הם עקרון כבוד התורה והציבור (או במילים אחרות חילול הקודש) מצד אחד, וכבוד הבריות מצד שני.

כבוד התורה והציבור (חילול הקדש):

6. רש"י מסביר את ההתנגדות לעבודת כהן בעל מום, בסיבה מעמדית:

כי כל איש אשר בו מום לא יקרב - אינו דין שיקרב, כמו (מלאכי א ח) "הקריבהו נא לפחתך" המקור לדברי רש"י נמצא בנבואת מלאכי, המשווה את העבודה בבית המקדש לכניסה אל השליט הפחה.

7. מלאכי א ו-ח:

(ו) בְּן יְכַבֵּד אֶב וְעַבְד אֲדַנְיוּ וְאִם אָב אֵינִי אֵינִי כְבוֹדִי וְאִם אֲדוֹנִים אֵינִי אֵינִי מוֹרְאִי אָמַר ה' צְבָאוֹת לְכֶם הַכְּהֹנִים בְּזִיזֵי שָׁמַי וְאֲמַרְתֶּם בְּמַה בְּזִינוּ אֶת שְׁמִי: (ז) מְגִישִׁים עַל מִזְבְּחִי לֶחֶם מְגָלָל וְאֲמַרְתֶּם בְּמַה גָּאֲלֵנוּךְ בְּאֲמַרְכֶם שְׁלַחַן ה' נְבֻזָה הוּא: (ח) וְכִי תִגְשׁוּן עוֹר לְזִבְחַי אֵינִי רָע וְכִי תִגְיִשׁוּ פֶסֶח וְחֹלֶה אֵינִי רָע הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפַחְתְּךָ הִירָצֵךְ אוֹ הַיִּשָּׂא פְנֵיךָ אָמַר ה' צְבָאוֹת:

מסביר הרב בני לאו כי הרעיון המובע בפרק זה הוא, שעבודת המקדש צריכה להידמות לפחות למנגנוני הטקס, שמתנהלים בארמונות שליטים ומלכים. הנביא מלאכי, שחי בתקופה הפרסית, רואה לנוכח עיניו את הפחה הפרסי שהיה עורף את ראשו של מי שהיה מגיש לו מתנה פגומה. אם לפחה לא נגשים כך, אז ודאי לא ראוי לבוא כך אל ה'.

8. החזקוני נוקט גישה מתמירה וקובע:

כי כל איש וגו' - נתינת טעם הוא, וכן פירושו: דהא כל איש אשר בו מום אין נראה נאה שיקריב

9. כן מסביר גם בעל החינוך (מיוחס לרב רבי אהרן הלוי) במצוה רע"א:

שלא יעבד כהן בעל מום בעבדת בית המקדש, שנאמר (ויקרא כא יז) איש מזרעך לדרתם אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב לחם אלהיו. כלומר לא יקרב לעבדה, כי כל עניני מאכל קרוי לחם בהרבה מקומות (עי' רש"י בראשית לא נד).

ומום זה ענינו מום קבוע, שכן פרשו בספרא (אמור ג ה) אשר יהיה בו מום לא יקרב אין לי אלא מום קבוע, מום עובר מניין? תלמוד לומר באותה פרשה כל איש אשר בו מום לא יקרב. ומום קבוע הוא, כגון גרב או ילפת והיא החזיזית.

משרשי המצוה. לפי שרוב פעלות בני אדם רצויות אל לב רואיהם לפי חשיבות עושיהן, כי בהיות האדם חשוב במראהו וטוב במעשיו, ימצא חן ושכל טוב בכל אשר יעשה בעיני כל רואיו, ואם יהיה בהפך מזה פחות

דסומא יורד לפני התיבה, ולא נקט הלשון כמו בשאר מקומות בסימן זה שראוי להיות ש"ץ, משמע דדוקא לירד באקראי לפני התיבה שרי לבעל מום וגם לסומא אבל לא להיות ש"ץ בקביעות דבזה יש לחוש יותר ליקח שליח קבוע מכח הקריבהו נא לפחתך.

ולדעת הרב בני לאו כי יש כאן מפגש דעות בין חכם הפועל בחשיבה הלכתית אנושית פשוטה, לבין חשיבה היונקת מעולמה של הקבלה והפילוסופיה. המחשבה על שלמות הגוף כמבטאת את שלמות האדם הייתה לדעתו חלק עמוק ומהותי ממחשבת העולם. הרצון להיות שלם, ללא מום חיצוני, הוא ביטוי מובהק של אדם השווה לקרבן. מבחינה זו האדם מתפקד ככלי שרת של הקב"ה וככזה הוא חלק ממערכת משרתים גדולה יותר. אך הרב אינו פילוסוף, ולכן הוא גער בקהילה שביקשה לדחות את החזן העיוור. הרב לאו רואה בתשובותיהם של הרב גומבינר מפולין ושל הרב בכרך מגרמניה קריאת כיוון של מבשרי ההתחדשות של עולם התורה בעת החדשה, הרואים את אור האדם בוקע מעל ומעבר לגופו.

מהות הפסול בבעלי מום:

בפסול כוהנים בעלי מומים, יש להבדיל בין שתי גישות לסיבת הפסול:

א. פסול טכני הנובע מתפקוד לקוי, ברמה כזו או אחרת, של הכהן בעל המום. "תפקוד לקוי" בהקשר זה יכול לכלול גם מראה שאינו מכבד את העבודה או התנהלות שמבזה את מעמד הכהונה בעיני העם.

ב. פסול מהותי שעניינו חיסרון שאותו רואה התורה בבעל המום.

הד להבדל זה ניתן לראות בנימוט השונות בדברי בעל החינוך שראינו קודם.

לשאלה זו מספר השלכות:

האחת היא דינו של בעל מום בזמן שהמום שלו אינו בא לידי ביטוי.

15. המשנה בבכורות (מד): מנתה בין פסולי העבודה:

"נכפה, אפילו אחת לימים"

'נכפה' הוא אדם החולה במחלת הנפילה. המשנה פוסלת אותו לעבודה באופן תמידי. לכאורה, אפשר להבין שהפסול הינו מסיבה טכנית, והיא שאי אפשר לדעת מתי תתקוף אותו מחלתו ואפשר שהדבר יארע באמצע העבודה, אך מדברי רש"י עולה אחרת.

16. **רש"י (ד"ה אחת):**

"שאינו נופל אלא פעם אחת לימים שתבא לזמן קבוע"

כלומר, למרות שמועדי ההתקף ידועים, פסול הכהן לעבודה אף בזמן שבו אין חשש שמא ייפול. מכאן שעצם

המדרש בויקרא רבה, מביא עוד עיקרון קבלי פילוסופי עליו הסתמכו רבים מהפוסקים, והוא הלב השבור. המדרש קובע כי הכלי השבור היחיד שמתקבל בברכה הוא הלב השבור

12. ויקרא רבה פרשה ז:

אמר רבי אבא בר יודן: כל מה שפסל הקב"ה בבהמה הכשיר באדם: פסל בבהמה עורת או שבור או חרוץ או יבלת והכשיר באדם לב נשבר ונדכה, אמר רבי אלכסנדר: ההדיוט הזה אם משמש הוא בכלים שבורים גנאי הוא לו, אבל הקב"ה כלי תשמישו שבורים, שנאמר "קרוב ה' לנשברי לב, הרופא לשבורי לב, ואת דכא ושפל רוח, זבחי אלהים רוח נשברה, לב נשבר".

בניגוד למלכים ולפחות, הרי אין גנאי לקב"ה ב"כלים שבורים" אלא בדיוק להפך!!

בעקבות דעות מנוגדות אלו התגלעה מחלוקת בין פוסקי ההלכה בנושאים אלו ונביא כמה מהן:

האם מותר לאדם בעל מום להיות שליח ציבור בבית

הכנסת:

הרב אברהם גומבינר (בעל המגן אברהם על ה"שולחן ערוך", (פולין מאה 17) מתיר לבעל מום להיות חזן על פי המדרש שראינו כיוון ש:

"דרך הקב"ה להשתמש בכלים שבורים".

כך גם הרב יאיר בכרך (סוף המאה ה-17, גרמניה) נדרש לשאלה זו. המקרה שהגיע אליו היה על אדם עיוור, שהציבור לא נתן לו לשמש כבעל תפילה בימים נוראים, בגלל הפסול של בעל מום. הרב בכרך נזף בקהילה הזו וספג על כך ביקורת, שהרי בעלי מום לא יכולים לשמש בקודש. על ביקורת זו הוא מגיב

13. שו"ת חוות יאיר:

"ומימי לא עלה על לבי דפסול, משום דתפלה במקום קרבן, וכהן העובד צריך שיהיה בלי מום, כמו שעלה על דעתך. לא מחשבותיך מחשבת, דברור דאין לדמותו לכהן..."

דעה הפוכה לדעת המגן אברהם, מובאת על פי המודגש בזוהר (אמור צא), ששם מבואר "שמה שאמרו שהקב"ה משתמש בכלים שבורים הכוונה דווקא למי שהוא ודכא ושפל רוח, אבל מי שיש בו מום הוא פגום, ולכן כהן בעל מום פסול לעבודה וא"כ גם בש"ץ יש לזהר, ומבואר שאין לבעל מום להיות שליח צבור, משום הקריבהו נא לפחתך.

14. ובשו"ת בנין ציון סימן ה' הביא דעת מהר"י

ברונא:

שדווקא לש"ץ קבוע אין ליקח בעל מום אבל להתפלל באקראי שרי, לזה יש הוכחה מלשון שו"ע שכתב

ולהתחבר לגישה הרואה את האדם כמות שהוא ושומרת על כבודו.

המשנה במגילה קובעת שבעלי מום לא יוכלו לשמש ככהנים בנשיאת כפים בבית הכנסת. הגמרא מוסיפה עוד מומים לרשימת הפסולים הללו.

18. גמרא במגילה:

"אמר רב הונא: זבלגן (= שאינו שולט ברירו) לא ישא את כפיו"

מקשה הגמרא, כי הרי בעירו של הרב שדרש את ההלכה הזו היה כהן זבלגן, והוא נשא את כפיו בבית הכנסת. האם רב הונא נאה דורש ולא נאה מקיים? ותשובת הגמרא היא:

"הוא דש בעירו הוה". [תרגום- רגיל בעירו].

ובהמשך מובא מקור הקובע, שהרגילות של אדם בחברה היא הקובעת אם הוא יוכל להשתלב בברכת הכהנים, או שנוכחותו עם הפגמים הגופניים תעורר בעיה חברתית.

הגדרה זו נקבעה להלכה בשולחן ערוך. ברור שאם הציבור לא היה מגיב בנורמאליות לאותם בעלי מומים לא הייתה משתנית העמדה ההלכתית.

נסיים את השיעור בדוגמא נוספת שהיא נגזרת של ההלכה בה דנו, והיא השאלה האם מותר לעיזור, המונחה ע"י כלב נחיה להיכנס עם כלבו לבית הכנסת. הרב עובדיה יוסף מסביר את מהות הדיון: מצד אחד לבתי כנסת ולבתי מדרש, יש קדושה ואסור להשתמש בהם שום שימוש של בזיון, ומכאן שורש שאלה זו, שאנו באים לדון על עצם כניסת הכלב לבית הכנסת, (שהוא בעל חי טמא), אם היא התנהגות בלתי ראויה בבית הכנסת.

19. הרב משה פיינשטיין בשו"ת אגרות משה (או"ח

ח"א) פוסק להתיר:

ואין לנו שעת הדחק גדול מזה, שאם לא נתירנו, יתבטל כל ימיו מתפלה בצבור וקריאת התורה וקריאת המגילה בצבור, וגם יש ימים שהעגמת נפש גדולה מאד, כגון בימים נוראים וכהאי גוונא (וכגון זה) שרבים מתאספים, שלכן ראיה גדולה שיש להתיר להסומא שהכלב שמוליכו צריך להיות אצלו תמיד, ליכנס לבית הכנסת להתפלל ולשמוע קריאת התורה וכדומה. אך טוב שישב סמוך להפתח, שלא לבלבל את הצבור... יש להסתפק דאולי בכלל ליכא (אין) שום בזיון וקלות ראש בכניסת בהמה אלא כשהכניסה היא שלא לצורך תפלה... אבל כשהכניסה היא לצורך תפילה של בעליו, אפשר אין זה דבר בזיון וקלות ראש כלל.

כלומר הרב פיינשטיין מנטרל את סיבת חילול ה', על ידי האדרת הרעיון של כבוד הבריות.

הגדרת הכהן כ'נכפה' פוסלת אותו, ולא ההפרעה הטכנית של המום למילוי תפקידו.

דיון בשאלה דומה, הביא למסקנה הפוכה. הגמרא בכתובות דנה בכהן שיוצא מפיו ריח לא נעים, ומכשירה אותו לעבודה מן הטעם הבא.

17. גמרא כתובות עה ע"א:

"אפשר דנקט פילפלא בפומיה ועביד עבודה"

כלומר, למרות שריח הפה נחשב באופן עקרוני כמום, אין הא פוסל את הכהן משום שניתן להתגבר על השפעותיו על ידי לעיסת פלפל. ואם כן הפסול הוא טכני ולא הגדרתו כבעל מום. ועל כן אין הוא פוסל כשניתן למנוע את הפגיעה בתפקודו.

(יש לדון אם להשוות דין זה למקרה יותר נפוץ בימינו- פגם בראייה או בשמיעה שניתן להתגבר עליו בעזרת מכשור מודרני).

בעל ה"ראשית ביכורים" (הרב אברהם ויינברג היה רב בפולין לפני השואה, תלמיד מובהק של רבי אברהם בורנשטיין מסוכטשוב. הרב נרצח בריות לאחר שסירב לעלות על הרכבת מגטו ורשה לטרבלינקה עם אישתו ובנו היחיד. נולד בסטוצין בפולין לחסיד קוצק. למד בצעירותו בשיבתו של רבי אברהם מסוכטשוב, חתנו של רבי מנחם מנדל מקוצק. רבו שכנע אותו להעביר בקביעות שיעורים לבחורים מוכשרים. שיטתו הייתה הבנה ישירה של הסוגיה ללא פלפולים. בשל מצבו הכלכלי הקשה, השפיעו עסקני אגודת ישראל על רבו המובהק לשכנעו להיות חבר בוועד הרבנים של ורשה. רבים שלחו אליו שאלות הלכתיות. היה בקיא גם בקבלה. התפרסם גם בתפילתו ובצדיקותו. בתר"ץ הוציא לאור את ספרו ראשית ביכורים על מסכת בכורות. שאר כתביו, ובהם חיבור גדול על מסכת זבחים, אבדו בשואה.) התקשה בהבנת היחס בין שני המקורות הנ"ל. ואמר שניתן ליישב שמום שאפשר תמיד להתגבר עליו אינו נחשב כלל למום, זאת בניגוד למחלת הנפילה אשר בזמן שהיא תוקפת את האדם אי אפשר להתגבר עליה ועל כן היא נחשבת כמום גמור שפוסל גם כשאינו בא לידי ביטוי.

טוען הרב בני לאו כי על פי הפירוש שראינו ברש"י שמפרש את ההגבלה של כניסת בעל מום למקדש מטעמים חברתיים, משמעות הדבר, שאם כניסת אדם בעל מום למקום מכובד מתקבלת ברצון ובטבעיות, אין שום מניעה מכניסתו לעבודת המקדש. כלומר, האחריות על שינוי היחס לאנשים בעלי מוגבלויות מוטלת על הציבור ומנהיגיו.

כבר בימי המשנה הייתה מגמה להתגבר על הגישה הפילוסופית, הקובעת כי בעל מום פסול מיסודו,

מיוחדים. ואם באמת כן, שאין לו שום עצה אחרת, הרי הוא בכלל אונס ורחמנא פטריה (והתורה פטרה אותו) ... והעיקר אצלי, שעל כל פנים, לעתים מיוחדים, מסתמא ימצא למישהו להוליכו לבית הכנסת, ולא להתיר מפאת זה להכניס כלב לבית הכנסת, וסימן לדבר: "לא תביא מחיר כלב בית ד' כי תועבה הוא" (על פי דברים כ"ג יט)

21. בסיכום הדברים לאחר בחינת שתי הדעות פוסק הרב עובדיה:

נכון להחמיר במקום שאפשר, שלא להכניס לבית הכנסת כלב נחיייה לצורך התפילה, ואם אין דרך אחרת, אז יש לנהוג כך, שבמקום שרגילים האנשים לגדל כלבים, מותר לעיור להכניס עם כלב הנחיייה שלו לבית הכנסת, ובמקום שעלולה שהיית הכלב לגרום להפרעה בתפילה, מפני שאינם מורגלים בכלבים, יש להשתדל מאד להשאיר את הכלב מחוץ לבית הכנסת, ואם אי אפשר לעשות כן, יש לשים את הכלב בפניה צדדית בבית הכנסת, על מנת שלא תגרם הפרעה למהלך הכוונה בתפילה. ואולם לדעת הגאון רבי שלמה משה עמאר שליט"א, בשו"ת שמע שלמה (ח"ד ס"ג), אין לאפשר כניסת כלב לבית הכנסת כלל, ובפרט בשעת התפילה. והמחמיר כדבריו במקום שאפשר, תבא עליו ברכה

ההתייחסות של הציבור לעיור ולכלבו, אם כן, היא הקובעת לדעת הרב עובדיה, ובזה הוא חולק על דעת הרב עמאר אם כן עולה כי לציבור יש כוח רב בקביעת מקומו ומעמדו של בעל המוגבלות בחברה. היחס למוגבלים אינו גזירת שמים והוא נתון לתשומת הלב ולאחריות של הקהילה כולה. אם נדע לראות את הטוב והאור שבכול אחד מאתנו, נצליח להכיל את כל הנבראים כולם, לקבע את מקומם של כל בעלי המוגבלות בלב הקהילה, ולאפשר לכל אחד להשתתף איתנו בתיקון העולם באור התורה..

20. מול פסק זה יצא הרב מרדכי ברייש בשו"ת חלקת יעקב (או"ח סימן ל"ד):

ולפי עניות דעתי, הוראה זו תמוה לרבים, לבנות מגדול על יסוד רעוע כזה. התלמוד (הירושלמי, שעליו הסתמך הרב פיינשטיין) מדבר בבית המדרש או בית הכנסת שהיו לומדים שם ... אבל בזמן שאין לומדים בבית הכנסת, אסורין לאכול ולשתות אף לתלמידי חכמים, דאטו (האם) תלמיד חכם אינו מוזהר על מורא דמקדש ... ונסתר גם הראיה שלו ממה שהחסידיים נוהגין בכל בתי כנסיות שלהן להתיר אף בדבר רשות - זה בורכא (דבר תמוה). החסידיים נוהגים כן רק בבתי מדרשיות שטיבלעך קלויזען שלהם, לא בבית הכנסת, שקדושת בית הכנסת חמורה להם למאד, ומזה הטעם הם נמנעין גם מלהתפלל בבית הכנסת ... ואין לך בלבול כוונה יותר מזה, כשרואין באמצע בית הכנסת או בית המדרש חמור או כלב עומד שם ... ומי יערב לנו שהחמור לא יטיל גללים באמצע התפלה ...

ועוד לפי עניות דעתי אין הדבר ברור אם כוונת הירושלמי שכתב "ולחמריה" שמשמעותו חמור, ואפשר כוונתו להאדם שנוהג את החמור שהוא נקרא חמור ...

ועוד אף אם יהיבנא ליה (נקבל את דעתו של הרב פיינשטיין) שכוונת הירושלמי "ולחמריה" הכוונה על חמור ממש (וכאמור שזה אינו דבר ברור ויסוד לבנות עליו בנין כל כך גדול), אין זה ראייה להתיר להכניס גם כלב לבית הכנסת ... ודאי כלב מגרע גרע מחמור, מי זוטור לן (האם קטן בעינינו) מאמר חז"ל (בבא קמא פג ע"א) המספר על אשה מעוברת שנבח בה כלב והפילה את עובריה. נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל. והכא נמי (וכאן גם כן) כשישחקו בו הנערים, והכלב יתחיל לנבוח, חוץ מהגנאי והקלות ראש שיהיה בזה, יש גם חשש הפלת ולד. וקצת דומה לסכין ארוך (שאסרו חכמים להכניסו בבית הכנסת), משום שהוא מקצר ימיו של אדם, והתפילה באה להאריךם ...

ועוד, וזה העיקר אצלי ... בעוונותינו הרבים שהיהדות כך נתרופפה, ובפרט במקומות הללו, אם יופתח פתח כמחט של סדקית, יופתח הפתח כפתחו של אולם, ויתכן שימצא כבר איזה ראביי להתיר זאת, ויתלה את עצמו באילן גדול, לומר כבר הותר מהפרושים לצורך גדול להכניס כלב לבית הכנסת, והוא בתור ראביי כבר יכריע מה זה נקרא צורך גדול, וח"ו יוכל לצמוח מזה חילול השם גדול, שהנוצרים אוסרים להכניס כלב לבית תיפלתם, ולהבדיל לבית הכנסת מותר ...

ולאידיך גיסא, מה שכתב ב"אגרות משה": "שאם לא נתירנו, יתבטל כל ימיו מתפלה בציבור וקריאת התורה וקריאת מגילה - קשה להאמין שלא יהיה לו איזו עצה, שמי שהוא יוליכנו לבית הכנסת, ועל כל פנים לעתים